

Het rijtjesbuiten

Het rijtjeshuis is een oer-Nederlands fenomeen. Je zou kunnen zeggen dat het rijtjeshuis van de bebouwde kom ook een typisch Nederlandse equivalent kent in het buitengebied; het 'rijtjesbuiten'.

Tekst: Korneel Aschman

Bij veel oude steden lagen rijtjes buitenplaatsen als linten in het landschap. Het sociologisch opvallende gevolg hiervan is dat de eigenaars 's winters dicht naast elkaar woonden aan een gracht en 's zomers iets ruimer naast elkaar op de buitens. Die hang naar zowel binnen als buiten de stad bij elkaar wonen, is overigens tot op heden zichtbaar, zoals bij volkstuin- en stacaravancomplexen.

Bereikbaarheid

Het rijtjesbuiten, dat vooral opkomt vanaf eind zeventiende eeuw, heeft een voorloper in de 'rijtjeskastelen', met hun aaneengrenzende, vaak beperkte grondgebieden. Een mooi voorbeeld hiervan is de serie veertiende-eeuwse versterkte huizen langs de Langbroekerwetering.

Een van de bekendste voorbeelden van rijtjesbuitens is de serie van zeventien aaneengesloten buitenplaatsen in 's-Graveland. Bij de aanleg vanaf 1634 werd zelfs vastgelegd dat alle huizen die geen buitenplaats of boerderij waren, aan de overzijde van de weg moesten staan.

Goede bereikbaarheid van de buitenplaats was essentieel. Dat betekende in de zeventiende en achttiende eeuw dus een locatie aan een waterweg, zoals de Vecht of de Vliet tussen Delft en Leiden, of langs een weg die min of meer jaarrond begaanbaar was, zoals de Herenweg tussen Den Haag en Haarlem. Andere fraaie rijtjes met buitens, die je ook nu nog kunt beleven, zijn onder meer De Voorde tot en met Den Burgh in Rijswijk, en Sonsbeek tot en met Warnsborn bij Arnhem.

Illustratie:

Uitsnede van de Nieuwe kaart van Loenen, met de rijen buitens langs de Vecht aan weerszijden van fort Nieuwersluis, J. Covens en C. Mortier, 1737.

